

Det handler om holdning

Synsvinklen er under omlægning i kommunernes behandling af ansøgninger om førtidspension. Fremover bliver det resurserne og ikke svaghederne, der kommer i fokus. Det er et led i forliget om en førtidspensionsreform.

Af Geske Lilsig

Der er lagt op til nytænkning i kommunerne. Med forliget om en førtidspensionsreform er det foreløbigt sidste punktum sat i den velfærdsreform, der gradvist har erstattet passive ydelser med aktive ydelser i det sociale system.

Der skal ikke længere ses på tab af erhvervssevne, men i stedet på omfang af arbejdsevne. Et spørgsmål om ord, kunne man mene, men bag de nye ord gemmer sig begreber, der gør op med en hel filosofi i socialpolitikken.

Når førtidspensionsreformen bliver endeligt vedtaget, vil regeringens ønske om en større sammenhæng i det sociale system være opfyldt.

Nyt menneskesyn i kommunerne

Hvis aktivpolitikken skal vinde fodfæste i praksis, må de kommunale sagsbehandlere have nogle nye redskaber i hænde. Derfor er der udviklet en ny metode, som allerede er sat i værk i otte forsøgskommuner, jævnt fordelt over landet.

Den nye metode skal sikre kvaliteten i sagsbehandlingen og give borgeren en bedre retssikkerhed.

Det sker ifølge Socialministeriets pjece: "Metode til god sagsbehandling på førtidspensionsområdet" ved at "understøtte sagsbehandlerens arbejde sammen med borgeren med henblik på at øge den enkelte borgers personlige succes, personlige ansvar og evne til selvforsørgelse." Samtidig skal metoden sikre, at ansøgeren får tilkendt den ydelse, han er berettiget til. Et positivt menneskesyn og en tro på, at alle mennesker kan noget, skal være det bærende princip. Et nej til førtidspension skal opfattes som et ja til nye muligheder på arbejdsmarkedet.

I alle kommuner vil sagsbehandlere få kurser i metoden, så de lærer at vurdere sager og mennesker efter de nye kriterier.

Syge mødes med mistilid og kontrol

De første skridt, der skal tilpasse reglerne på pensionsområdet til den aktive socialpolitik, der er gældende på andre områder, er allerede taget. Siden juli 1998 har det været sådan, at alle andre muligheder skal være afprøvet, før der kan blive tale om at søge førtidspension.

"Det er, så jeg kunne tude over det nogle gange," siger Ellen Ryg, lægekonsulent på Revacentret i København. Her tager man sig af arbejdsprøvnin og vurdering af folks arbejdsevne.

På Revacentret har man siden lovændringen oplevet at få henvist alvorligt syge og nedbrudte mennesker til aktivering.

"Jeg har set mange mennesker fortvivle over den behandling, de bliver udsat for i det sociale system," siger Ellen Ryg, der håber, at de indlysende tilfælde ikke behøver at blive trukket gennem hele møllen, når de nye metoder bliver taget i brug. Men hun lægger ikke skjul på sin skepsis.

Erfaringerne med den kommunale måde at gribe sagsbehandlingen an på har ikke været positive.

Som det er nu, føler folk sig mistænkeliggjort og nedværdiget, når der bliver rejst tvivl, om de nu også fejler noget.

For nylig har Ellen Ryg talt med en tidligere fisker midt i halvtredserne, hvis højre skulder er slidt op. Han har også sukkersyge og for højt blodtryk.

I konsultationen konstaterer hun, at han knap nok kan tage sit tøj af og på selv. Alligevel er han blevet henvist til arbejdsprøvnin.

"Det er ikke første gang, jeg hører sådan en historie," siger Ellen Ryg og gengiver fiskerens oplevelse af, at det virkede, som om de troede, han var ude på at snyde dem oppe på kommunen.

Læger lytter for meget til patienterne

Lægekonsulent Ellen Ryg har den opfattelse, at når kommunerne nu får fuld kontrol over sagsbehandlingen, er det fordi, det vil lette styringen af udgifterne.

"Praktiserende læger er blevet for "patient-etterrettelige." Nedslidning og vedvarende smerter kan være svære at definere. Mange læger prøver at komme deres patienter i møde, så de kan få en pension, hvis de tydeligvis ikke kan klare at arbejde mere," siger Ellen Ryg.

Hidtil har man støttet sig til den lægelige vurdering i kommunerne. Diagnosen var vigtig, for at afgøre om en person skulle have pension. "Det er fint nok at tage flere ting i betragtning, men sagsbehandlere i kommunerne har slet ikke forstand på det helbredsmæssige". Det mærker man allerede på Revacentret, hvor alt for mange alvorligt syge mennesker plages med unødvendig arbejdsprøvnin,

for at kommunen kan leve op til loven om, at alt skal være forsøgt.

"Vurderingen skal helt ud af kommunerne," mener Ellen Ryg. "De er alt for kassefikerede og alt for mange sagsbehandlere retter bare ind efter systemet. De tænker for meget i sparedirektiver og kommunal økonomi til, at de kan vurdere objektivt og menneskeligt anstændigt."

Fysiske kræfter er ikke det vigtigste

Når man taler om tab af erhvervssevne, lægger det op til at finde frem til folks fysiske svagheder. Nu er der mange andre ting, der skal tages med i vurderingen. "Evnen til at opfylde de krav, der stilles på arbejdsmarkedet - for fremtiden kaldet arbejdsevne - er et meget mere dynamisk kriterium," siger kontorchef i socialministeriet Leif Sondrup.

Den teknologiske udvikling har medført, at der er brug for en helt ny måde at se på evnen til at forsørge sig selv. Det er en af grundene til, at det var nødvendigt med en lovændring.

Leif Sondrup forklarer, at grundstammen i loven er skabt i landbrugssamfundet, hvor muskelkraft var det vigtigste for at kunne skaffe sig føden. "De fysiske kræfter har ikke længere den samme betydning for, om man kan få et job," siger han.

Efter de ny regler skal det heller ikke mere være afgørende, om der kan stilles en præcis diagnose. Det var lægerne selvfølgelig de bedste til.

Kompetencen er flyttet over til kommunernes sagsbehandlere. Når de har været igennem efteruddannelsen i den nye metode, vil de være godt rustet til at vurdere på et bredere grundlag. Bag udskiftningen af begrebet erhvervssevne med arbejdsevne ligger et ønske om at ændre hele tankegangen i systemet.

Fokus på det enkelte menneske

De kommunale sagsbehandlere skal have det overordnede ansvar for at vurdere arbejds-evnen. De skal kunne gennemtrumfe deres socialfaglige vurderinger overfor de lægefaglige. De skal finde frem til den enkelte evne til at forsørge sig selv.

Kan det lade sig gøre at udvikle ansøgernes resurser? Er der brug for hjælp til uddannelse, praktik eller aktivering? Kan man blive i stand til at passe et arbejde på almindelige vilkår, eller vil et fleksjob være det rigtige?

For at få styr på det skal sagsbehandlere følge en nøje beskrevet fremgangsmåde.

De skal udarbejde noget, pjece om god sagsbehandling kaldes en "resourceprofil." Den finder man ved at kortlægge en lang række egenskaber ved den person, der søger om støtte: Drømme og ønsker, uddannelse, intelligens, arbejdsmarkedserfaring og konfliktberedskab, fri-

tidsinteresser - og som det sidste i rækken: Helbredsforhold. Fokus er flyttet fra fysikken til psykologien.

Retssikkerheden skal forbedres

Den, der ansøger om førtidspension eller fleksjob, kan selv deltage i sagsbehandlingen. Han har ret til at blive taget med på råd og luttet til og pligt til at medvirke til, at alle relevante oplysninger kommer frem.

Sagsbehandlere skal lære at være neutrale og hverken give udtryk for misbilligelse eller medlidendhed. I sidste ende er det kommunernes afgørelse, om en ansøger er berettiget til pension, fleksjob, eller om hun vil kunne klare sig på det ordinære arbejdsmarked. Vurderingen skal være så objektiv som muligt.

Den ny metode skal sikre, at sagsbehandlingen bliver ensartet og fair. "Og det er en metode, der virker," siger Leif Sondrup. "Den er allerede afprøvet i 8 forsøgskommuner." Hvordan den virker, er det for tidligt at sige noget om," runder han af. "De oplysninger, den skal vurderes på, eksisterer simpelthen ikke endnu."

Helhedssyn efterlyses

"Man kan fokusere for meget på resurserne," siger Inger Nørreskov, jurist og adjunkt ved Den Sociale Højskole i København

"Det er forkert at lade helt være med at se på begrænsningerne," mener hun.

Inger Nørreskov har en kritisk holdning til den fortolkning af arbejdsevnebegrebet, som ministeriets pjece er et udtryk for. Hun mener, at mennesker, der får brug for fleksjob eller førtidspension, næppe vil føle sig fulde af resurser og muligheder, når de henvender sig til kommunen for at få støtte. De vil have brug for, at det bliver taget for gode varer, når de fortæller, at de har smerter, føler sig nedslidte eller syge.

For Inger Nørreskov bliver resursebegrebet til ren teori, når der ikke er krav om at se på, hvor de resurser skal bruges. Det er efter hendes mening lige så vigtigt at fokusere på, hvad arbejdspladserne kan bidrage med, som på hvad borgeren kan.

Det gør den nye metode ikke. "Sagsbehandlingsmetoden har en alt for enøjet fortolkning af, hvad arbejdsevne er. Den leder efter resurser inde i personen, men ser ikke på omgivelserne. Reformen mangler helhedssyn," konkluderer Inger Nørreskov.

Kommunen får det sidste ord

Hvis man vil have pålidelige vurderinger af folks helbred og arbejdsevne, skal man spørge dem selv. Ellen Ryg henviser til en undersøgelse udgivet af Arbejdsmiljøinstituttet i september i år, der viser, at man selv meget præcist kan vurdere sin arbejdsevne.

Umiddelbart ikke nogen over-

Anders Samuelsen, Henrik Dam Kristensen og Jørn Pedersen ånder lettet op. Førtidspensionsreformen er i hus. Endelig lykkedes det! Foto fra fagbladet "Socialrådgiveren"

raskende konklusion, kunne man mene. Men det er ikke den tankegang, der er fremherskende i systemet i dag, og de nye metoder gør ikke op med den.

Ansøgeren skal inddrages, men hvis det viser sig, at han eller hun fastholder en anden mening, end kommunen er kommet frem til, tager den nye metode som udgangspunkt, at det er kommunen, der har ret. Det er så ifølge den tidligere omtalte pjece sagsbehandlerens opgave "at opnå borgerens accept af de vurderinger, der er markant anderledes end borgerens egen opfattelse." Hvis det heller ikke lykkes, må sagsbehandleren ikke være bange for at træde i karakter som myndighedsudøver.

Det er veldokumenteret, at folk bedst selv ved, hvad de kan holde til.

Men tør man tro på det? Det spørgsmål stiller flere kritikere af den ny metode.

Foreløbig ser det ud til, at behovet for kontrol er stærkere end ønsket om tillid.

Der er 266.383 førtidspensionister i Danmark. Det svarer til ca. 8 ud af hver 100 personer, der er mellem 18 og 66 år. Tallet har været stigende i mange år. I år 2000 er tallet faldet for første gang, fordi der er kommet færre nye til.

1985	226.675
1990	249.346
1995	270.466
1999	271.895
2000	266.383

Kilde: statistisk 10-års oversigt

Socialministeriet regner med at 400 såkaldte fuldtidspersoner, skal have et fleksjob i 2003.

Bag begrebet "en fuldtidsperson" gemmer der sig flere mennesker, hvis sammenlagte antal arbejdstimer indenfor et år udgør fuld arbejdstid.

17 år senere, i år 2020 forventer man, at antallet er steget til 22.200.

Førtidspension og fleksjob i fremtiden

Af Geske Lilsig

Der bliver brug for alle kræfter på fremtidens arbejdsmarked. Efter regeringens beregninger kommer der nemlig til at mangle 100.000 mennesker i løbet af de næste 10 år, efterhånden som de små årgange skal overtage arbejdet fra de store årgange, der går på pension eller efterløn.

Derfor skal så mange som muligt blive på arbejdsmarkedet, helst på almindelige vilkår og hvis det ikke kan lade sig gøre, så med tilskud og på nedsat tid.

Det bliver nødvendigt at ændre opfattelse af, hvornår et menneske kan arbejde. Arbejdsmarkedet skal også have plads til mennesker, hvis helbred ikke er på toppen. Færre skal have førtidspension og flere skal i stedet have et fleksjob.

Ny lov klar om to år

Den første januar 2003 træder den ny lov om førtidspension i kraft.

Ændringerne kommer kun til at berøre dem, der får brug for at søge om førtidspension efter den dato.

Hensigten med reformen er, at sætte aktive ydelser i stedet for passive, hvor det kan lade sig gøre.

Passive ydelser vil sige, at man modtager penge uden at skulle gøre noget til gengæld. Aktive ydelser får man for at gøre en indsats på en eller anden måde. Det kan være i aktivering eller uddannelse eller i et fleksjob.

Fleksjob på fuld løn

Hvis man har nogen arbejdsevne i behold, og kan arbejde lidt, kan man blive "fleksjobber."

Som fleksjobber har man krav på fuld overenskomstmæssig løn. Arbejdsgiveren betaler for den tid, man faktisk arbejder, gerne mere end mind-

Fysiske kræfter bliver ikke så afgørende for, om man kan klare sig på arbejdsmarkedet i fremtiden.

Foto: Nordfoto